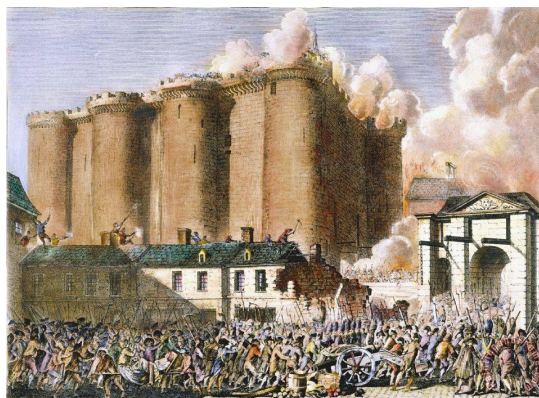

Francúzska revolúcia alebo čo nám o nej na dejepise nepovedali

Pierre Chaunu

10. decembra 2021 ✚ **História** ✚ **Rozhovory**

Nachádzame sa v aule na parížskej Sorbonne. Vonku je mrazivý január a práve sa začína prvá prednášková hodina v roku 1989. Pri katedre je prof. Pierre Chaunu (1923 – 2009), známy autor moderných dejín, člen Francúzskeho inštitútu, obohatený desiatkami rozličných titulov. Začína sarkastickým tónom: Toto je prvá lekcia v roku – viete, že na rok 1989 pripadá veľa dôležitých výročí. A dotkne sa celého radu historických, vedeckých a ekonomických udalostí. Ani slovo však nepovie o „veľkom výročí“, ktoré už osem rokov oduševňuje Francúzsko. „Zabudol som na niečo?“ – pýta sa sarkasticky prof. Chaunu. „Nie, nezdá sa mi, žeby bolo ešte niečo dôležité, na čo by sme si mali spomínať.“

Zdroj: wikimedia commons

Dvesto rokov od Revolúcie zahalili pochybnosti. *La révolution déclassée*, výborná, do detailov vypracovaná ohnivá kniha hneď po vydaní na márne kúsky rozbila mýtus o Revolúcii roku 1789. Kontrastovala najmä s konformizmom úradných intelektuálov a rétorikou politikov rečníacich pri príležitosti dvestoročného jubilea. Ani jej odporcovia sa neodvážia protirečiť. Ešte aj Max Gallo definoval autora knihy ako výborného historika. Vskutku sa mu nemôže nič vyčítať. Nie je ani katolík, ani „reakcionár“ (je totiž protestant a liberál).

Existuje dlhá tradícia kritiky Revolúcie. Začala sa koncom 18. storočia Angličanom Edmundom Burkem. Ale Chaunu šiel ešte ďalej. S niekoľkými mladými pracovníkmi a vynikajúcimi historikmi preskúmal dokumenty a spisy zamlčované oficiálnou historiografiou, a tak vznikli výbušné knihy, napr. tie od Reynalda Sechera o vraždení veriacich vo Vendée.

Prof. Chaunu odpovedal na otázky o Francúzskej revolúcii.

Pán profesor, Vaša kniha vyšla v marci vo Francúzsku. Už niekoľko rokov rebelujete voči chóru intelektuálov a súzvuku politikov. Protestujete proti legitimize osláv Revolúcie. Prečo?

Pierre Chaunu: Oslavy sú vlastne jedna neslušná maškaráda. Politický ťah. Posluhuje si hlúposťami, aké sa o Revolúcii vyučujú na štátnych školách. Len si predstavte to huncútstvo ministra kultúry Langa: „*Rok 1989 znamená prechod z tmy na svetlo.*“ Ale aké svetlo? Veď oslavujeme Revolúciu klamstva, zlodejstva a kriminality. Veľmi ma zaráža, ak zvyšok Európy oslavuje dobu, keď sme sa správali ako agresori ku všetkým susedom, plienili sme pol Európy a zapríčinili milióny mŕtvych. Toto sa má oslavovať? A predsa sa vo Francúzsku skoro každý deň oslavuje: 3. apríla, potom 5. a zasa 10. Veď to je výsmech!

Revolúcia bola udalosťou, ktorá zmenila chod dejín...

To máte pravdu, zmenila chod dejín, ako ho zmenil čierny mor v roku 1348. Ale to nik neoslavuje. Jedného nemeckého novinára som sa pýtal: „*Prečo vy Nemci neoslavujete Hitlerove narodeniny?*“ Od hnevu ho vyhodilo zo stoličky. Nemyslíte si, že to je niečo podobné?

Pravdupovediac, z Vás sa stal reakcionár. Odmietate byť moderný?

Som liberál poznačený dávkou sympatie k nemeckému a anglickému osvietenstvu. Ale tu ide o jedno veľké klamstvo, ktoré je ťažké vykoreniť. Ak si proti Revolúcii, si proti modernosti. Si zastaraný ako petrolejová lampa alebo konský záprah. Opak je však pravda: ja som proti oslavovaniu Francúzskej revolúcie, lebo som za modernosť, za používanie penicilínu, za očkovanie proti kiahňam. Prečo neoslavovať Jennera, ktorý svojím vynálezom objaveným v 17. storočí zachránil viac ako jednu miliardu ľudských životov? Toto je v mojich očiach pokrok. Revolúcia, naopak, blokovala cestu k pokroku, k modernosti. Zničila počas niekoľkých rokov veľkú časť toho, čo sa dosiahlo za tisíc rokov. Veď Francúzsko bolo do roku 1788 na prvom mieste v Európe, no od čias Revolúcie sa už viac nepozviechalo.

Zdroj: wikimedia commons

Mohli by ste to nejako dokázať?

Pred tridsiatimi rokmi som prispel k založeniu ekonomicko-quantitatívnej historiografie. Preto dnes ekonometrickými vzorcami ktokoľvek dospeje k podobným záverom. To sú fakty a čísla. Všetky krivky vzrastu krajiny Revolúcia zablokovala. Francúzsko bola krajina s 28 miliónmi obyvateľov, najrozvinutejšia, kreatívna, pokroková, s trendom k primátu. Revolúcia spolu s pustošením produktívneho aparátu má na svedomí dva milióny mŕtvych, spôsobila otras generácií, ktorý sprevádzal zrútenie ekonomiky. V produkcii na jedného obyvateľa Francúzsko a Anglicko, dve najrozvinutejšie krajiny sveta, mali navzájom v roku 1780 ukazovatele 110 a 100. Potom sa roku 1815 Francúzsko zrútilo na koeficient 60, kým Anglicko zostalo na 100, čím stratilo konkurenta. Toto bola cena Revolúcie.

Mohli by ste vysvetliť aspoň jeden motív?

Okolo roku 1793 a v nasledujúcom desaťročí Francúzsko začalo žiť na 78 % z požičaných peňazí a na 22 % z daní a rent, ktoré sa neinvestovali, ale prejedali, pálili a kradli pre obohatenie nomenklatury. To bolo strašné márnenie a historické ožobračovanie. Keď sa Chateaubriand v roku 1800 vrátil do Francúzska, rýchlo sa spamätal: „*Čudné, odkedy som odišiel, nenatreli ani žalúzie, ani dvere.*“ Keď okná strácajú farbu a záchody nefungujú, človek si môže byť istý, že tu bola revolúcia.

Ale Revolúcia predsa otvorila ľudské myslenie...

Bože! Veď došlo ku kolosálnemu zničeniu inteligencie a bohatstva. Keď odsekli hlavu Lavoisierovi, zakladateľovi modernej chémie, vo veku 37 rokov, bola to vysoká cena pre ľudstvo. A túto cenu si môžete vynásobiť stokrát. Ako skončila vedecká a intelektuálna elita? Tí, čo neemigrovali, boli povraždení. Bola to enormná strata. Toto máme nazvať občianskym výdobytkom? 43 % Francúzov sa roku 1788 vedelo podpísať a písať. Po Revolúcii sa to znížilo na 39 %, lebo Cirkev stratila majetky (celé stáročia vzdelávala ľud), a tie si rozdelila medzi sebou nomenklatura. Z kostolov sa stali svinské chlievy a umelecké pamiatky boli zničené.

Je to pravda, že sochu Notre Dame rozbili, Cluny zrúcali, podobne ako skoro všetky románske a gotické kostoly?

Opakujem: zlodejstvo, klamstvo a kriminalita, toto je skutočná trilógia Revolúcie, ničenie a pálenie v Európe. Francúzi sú presvedčení, že demokracia sa zrodila roku 1789 a že ľudstvo ju napodobňovalo. Číre bláznovstvo. Vskutku jedinou revolúciou, ktorú by sme mohli oslavovať, je anglická z roku 1668. Odtiaľ k nám prišiel reprezentačný systém, parlamentná vláda a liberálny štát, ktorý začala nasledovať celá Európa.

Niečo dobré sa predsa len muselo urobiť, napríklad Deklarácia ľudských a občianskych práv...

To je to zvrhlé klamstvo. Dve najdemokratickejšie ústavy, aké boli kedy napísané, vznikli za Stalina roku 1936 a za gilotínových Francúzov roku 1793. Ich ovocie bolo hrôzostrašné. Práve naopak, krajina, ktorá založila demokraciu, Anglicko, nikdy nemala ústavu. Kadejakým vyhláseniam a tvrdeniam ja veru nepodľahnem. Sloboda, bratstvo a rovnosť jestvujú iba u Pána Boha. Poviem vám niečo: najlepší posudok Deklarácie ľudských práv formuloval Fustelle de Coulanges, najväčší francúzsky historik 18. storočia, môj predchodca na Akadémii etických a politických vied. On povedal: „*Tieto zásady majú tisíc rokov, aj keď deklarácia bola formulovaná tak trochu abstraktne. Ale jedna vec je nová: sfalšovali antické zásady, aby ich predstavili ako vlastný objav a použili ako zbraň proti minulosti.*“ A to je niečo perverzné.

Zdroj: wikimedia commons

A politické následky osvietenstva?

Osvietenstvo bolo v celej Európe. Kant istotne nebol menej ako Voltaire. Ale Revolúcia bola iba tu u nás. Nemôžem uveriť, žeby v Európe boli schopní myslieť jedine Francúzi. Nie je v tom žiadna historická súvislosť. Aj to je klamstvo, ak by sa tvrdilo o nevyhnutnom historickom fatalizme. Prenasledovanie Cirkvi a plán na odstránenie kresťanstva vo Francúzsku zapríčinili finančné záujmy, a nie dôvody metafyzického rázu.

Pán profesor, mohli by ste to trochu vysvetliť?

V 17. storočí všetky európske štáty mali reprezentačné inštitúcie. Francúzsko na to pomaly zabúdalo. Tak sa z neho stal daňový raj. Je známe, že bez reprezentačných inštitúcií sa nemôžu zvyšovať dane. Príklad: finančný tlak medzi rokmi 1670 a 1780 zostal na úrovni 100, kým v Anglicku sa proporcionálne zvýšil zo 70 na 200. Francúzsko sa hralo na moderný štát, malo moderné vojsko, 450 000 mužov, štát na najvyššej úrovni, ale s finančnými prostriedkami na pokraji bankrotu, lebo keby si to všetko chcelo udržať, potrebovalo by zvýšiť dane o 100 %.

Francúzsko tak bolo nútené zaoberať sa reprezentáciou ľudu, vtedy nazývanou „Generálne stavy“ (états généraux)...

Áno, zvolení reprezentanti vytvorili najväčší senát bláznov, aký kedy bol. Boli nezodpovední. Neskrátali iba v požiadavkách, lebo nik si nechcel zobrať na starosť rozhodnutia zakladajúce sa na obeti (stačí vedieť, že medzi poslancami Tretieho stavu boli: jeden bankár, 30 podnikateľov a 622 právnikov). Nerozumeli vôbec ekonómii, len jedna vec im bola jasná, že platiť dane by mali iba tí druhí. Rozmýšľali, čo by sa dalo konfiškovať: najprv zrušili platenie desiatín Cirkvi, čo nik z ľudu nepovažoval za správne, lebo to by znamenalo zrušiť financovanie škôl a nemocníc. Zoštátnili majetky, ktoré klerici spravovali a ktoré boli darované Cirkvi počas stáročí, ktoré však zaberali iba 7 – 8 % pozemkov. Začali rozširovať reči, že Cirkev poklady ukrýva, a tak sa zoštátnili pozemky opátstiev.

A toto sa robilo pod ideologickou zámienkou?

Samozrejme. Klérus musí uznať civilnú Konštitúciu, lebo bez menenia a porušovania cirkevnej štruktúry by sa nedalo kraľovať. Cirkevnými majetkami, vďaka ktorým boli vydržiavané školy a nemocnice, sa obohatila

banda 80 000 zlodejských rodín: šľachta, mešťania sprava i zľava. To je dôvod, prečo je Francúzska revolúcia nedotknuteľná. Bolo to veľké zlodejstvo, ktoré napomáhalo vládnucej triede. Zlodejstvo potrebuje klamstvo a prenasledovanie. Zaviedli povinnosť pre kňazov skladať prisahu. Kto tak neurobil, bol zavraždený. Revolúcia bola v skutočnosti protináboženskou vojnou.

A čo sa stalo vo Vendée?

Ľud povstal, aby bránil svoju vieru. Direktórium chcelo presadiť povinnú vojenskú službu (toto bol ich vynález, lebo doteraz išla iba šľachta do vojny a kvôli dani z krvi nemusela platiť dane). V jeden deň zatvorili všetky ich kostoly. Sediaci vo Vendée sa začali búriť. Povedali si, že radšej zomrú, než by sa vzdali slobody. Poverili veľmi vzdorovitú šľachtu vedením katolíckeho vojska, a tak sa vlastne šli dať zmasakrovať, lebo ich vojenská príprava, v porovnaní s Clébertovým vojskom, nebola dostatočná. Povstanie vo Vendée bolo bez milosti rozdrvené. Ale tu by som chcel pripomenúť, že pod zástavou Božského Srdca bojovali aj protestantské batalióny z Vendée. Katolíci, protestanti a židia čelili spoločne gilotíne, napríklad v Montpelliere, aby bránili slobodu.

Zdroj: wikimedia commons

Ale vo Vendée sa to ešte neskončilo...

To je iba jedna strašná kapitola. V decembri 1793 revolučná vláda dala rozkaz vyvraždiť obyvateľov v 778 farnostiach: „Treba zmasakrovať ženy, aby nepribúdalo detí a deti, lebo z nich budú zbojníci.“ Toto doslova napísali. Podpísaný bol vtedajší minister obrany, Lazare Carnot. Generál Clébert neuposlúchol tento rozkaz: „Za koho ma považujete? Ja som vojak, a nie mäsiar.“ Poslali teda Turreaua, kreténa, alkoholika s nehanebným vojskom.

A potom sa zabíjalo?

Deväť mesiacov po tom generál Hoche, vymenovaný za veliteľa, dorazil do Vendée. Bol zdesený. Napísal obdivuhodný pamätný list Konvenčnej vláde: „Nikdy som nevidel nič také kruté. Zneuctili ste Revolúciu! Oznamujem vám, že od dnešného dňa zastrelím každého, kto bude poslúchať vaše rozkazy...“ Čo vlastne videl? 250 000 zmasakrovaných z celkového počtu 600 000 obyvateľov, dedinky a mestá zrovnané so zemou, vypálené, umučené ženy a deti. V Evreux a v Les Mains sa posielali na gilotínu desiatky ľudí, ktorých vina spočívala iba v tom, že sa narodili vo Fontaine au Camp. Takáto bola genocída vo Vendée. A toto máme oslavovať?

Bol z toho škandál, keď ste roku 1983 prvýkrát použili slovo genocída v súvislosti s Revolúciou. Prečo?

Skutky rozprávajú samé za seba. Nikto sa neodvážil popierať fakty. A nič na svete nemôže ospravedlňovať podobné horory. Ale ešte predtým, už v roku 1894, revolučný socialista Babeuf vydal knihu *Genocída ľudu vo Vendée*. Niet rozdielu medzi tým, čo spáchala revolučná vláda vo Vendée, a tým, čo spáchal Hitler. Ba vlastne jestvuje jeden rozdiel. Hitler bol prefíkanejší, a preto nikdy nedal písomný rozkaz na odstránenie Židov. Tí z roku 1789 okrem toho, že to boli vrahovia, boli aj hlupáci, a tak vydali rozkaz písomne a dokonca ho dali uverejniť v *Le Moniteur*.

Prenasledovania posilňovali vieru ľudu, ale toto francúzske prenasledovanie akoby kresťanstvo vymazalo...

Veru tak. Pätnásť rokov znemožňovali hlásanie viery. To znamená počas jednej generácie. Len si predstavte, že Michelet bol pokrstený, keď mal už 20 rokov a Viktor Hugo sa nikdy nedozvedel, či bol vôbec niekedy pokrstený. Kostoly boli zatvorené. Kňazi vraždení alebo nútení opustiť kňazstvo a oženiť sa alebo boli posielaní do vyhnanstva, či odišli do exilu. Jednoducho, ja tomu nerozumiem, ako môžu katolíci oslavovať Revolúciu. Jedna vec je odpustenie, iná vec je byť solidárny s katmi a zrádzať tak obete a mučeníkov. Mám dojem, akoby sa Cirkev bála, že ak bude kritizovať Revolúciu, budú ju považovať za zostarnutú a nepriateľku modernosti. Ja si myslím, žeby to bolo práve naopak. Som hrdý na to, že práve protestantské Anglicko poskytlo azyl prenasledovaným katolíckym kňazom. Nejestvuje základnejšia sloboda ako sloboda náboženská.

Aký by teda bol svet bez Francúzskej revolúcie?

Odpoveď je veľmi jednoduchá. Oveľa lepšia.

A čo je to dobré, čo zostalo z Revolúcie?

To, čo sa jej nepodarilo zničiť, to, čo nezdeformovala z kresťanskej tradície.

Z talianskeho originálu preložil Vojtech Zeman, SDB.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/mytus-francuzskej-revolucie-alebo-co-nam-na-hodinach-dejepisu-nepovedali/>